Overzicht ingekomen reacties Ringen

Naar onderwerp – 5 juni 2023

Ingebracht door	Vraag / opmerking	Reactie
OP0/Basisvaardigheden algemeen		
Connect Groen	Ondanks dat er in de voetnoot komt te staan dat wordt uitgegaan van samenhang in het gehele curriculum, worden basisvaardigheden belangrijker gemaakt dan de rest van het curriculum, doordat OP0 zwaarder meetelt dan OP1. Dit leidt mogelijk tot verschraling van het aanbod, want scholen kunnen hun tijd maar een keer besteden. Hoe denkt de inspectie te bewerkstelligen dat scholen niet vooral inzetten op de onderwerpen van OP0 en OP1 minder aandacht geven?	Dat er nu een aparte standaard over basisvaardigheden komt, betekent wat de inspectie betreft geen verschraling van het aanbod, noch dat scholen per definitie meer tijd zouden moeten besteden aan de basisvaardigheden en daardoor minder tijd zouden hebben voor andere vakken. Dat de basisvaardigheden nu in de onderzoekskaders meer aandacht krijgen, verandert in beginsel niets aan de benodigde samenhang binnen het curriculum. Scholen vullen die samenhang zelf in.
Connect Groen	Er zit forse dubbeling in OP0 zoals nu geformuleerd en VS2 in het waarderingskader vo. In beide zit het aanbod van burgerschap verwerkt. De tekst van VS2 uit het (huidige) waarderingskader mbo geeft deze dubbeling niet.	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. OP0 richt zich op de inhoud van het burgerschapsonderwijs, terwijl VS2 gaat over het schoolklimaat en handelen van personeel. Hoewel beide natuurlijk samenhangen, gaat het om verschillende aspecten, die beide van dermate belang zijn dat specifieke aandacht voor elk van belang is. Er is dus geen sprake van aanpassingen rond VS2.
Connect Groen	Waarom is er een aparte standaard basisvaardigheden in het mbo-kader opgenomen, als deze in het geheel niet meetelt bij de totstandkoming van het oordeel Voldoende/Onvoldoende? Het kader zou inzicht moeten geven in wat basiskwaliteit is. Als de standaard niet meetelt voor een voldoende op basiskwaliteit, hoort deze dan wel in het kader? En vanwaar dit grote contrast tussen vo en mbo bij de wijze waarop de standaard wordt meegewogen? (bij vo juist zwaarder dan andere standaarden en in mbo helemaal niet)	De andere positie van de standaard basisvaardigheden in het onderzoekskader van het mbo heeft te maken met andere wettelijke vereisten en een andere opbouw van het mbo kader. De standaard weegt wel mee in de totstandkoming van het oordeel op opleidingsniveau. De standaard krijgt echter niet het (zwaardere) gewicht van de standaarden Studiesucces, Pedagogisch-didactisch handelen, Beroepspraktijkvorming en Veiligheid. In het mbo wordt de standaard dus ook beoordeeld en kan ook onvoldoende worden. Bij het funderend onderwijs volgt de standaard vanaf 2024 de systematiek van deze kaders, waarbij vanwege het grote belang van

		basisvaardigheden deze ook meetelt voor het oordeel op schoolniveau.
Connect Groen	Bij VS2 is de tekst zo te zien identiek [aan de huidige versie]. Wat wordt hier nu vervangen (en waarom?).	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Er is dus geen sprake van aanpassingen rond VS2.
MBO-Raad	In het onderdeel over basisvaardigheden staat de volgende passage: *"VAVO en particuliere zelfstandige exameninstellingen (B2)(NB. aanpassing geldt niet voor VAVO)."* Dit is voor ons niet helemaal duidelijk. Betekent dit dat dat het onderdeel basisvaardigheden niet geldt voor het VAVO?	De standaard OP0 wordt opgenomen in het kader van B2 onderwijs (particuliere zelfstandige exameninstellingen).
Verus	Door de toevoeging van OP0 wordt het aantal standaarden vergroot, waarbij deze standaard de zware weging krijgt, en dus ook de mogelijkheid om sneller 'onvoldoende' of 'zeer zwak' te scoren. Heeft de inspectie al een inschatting gemaakt van het mogelijke effect van deze wijziging? Wat is de verwachte toename van het aantal scholen dat 'onvoldoende' of 'zeer zwak' zal scoren?	De inspectie bekijkt momenteel hoe we het beoordelen van de standaard gaan vormgeven. Verder hebben we besloten om de standaard in het eerste jaar niet het gewicht van de standaarden Resultaten, Zicht op ontwikkeling en begeleiding, Pedagogisch-didactisch handelen en Veiligheid te geven, zodat we goed kunnen monitoren en evalueren wat er in het eerste jaar gebeurt. We brengen na een half jaar en een jaar de oordelen op de scholen/opleidingen en de standaard in beeld. Van daaruit evalueren we hoe het er bij de scholen/opleidingen op de standaard voor staat en nemen we ons handelen onder de loep. Tegelijkertijd is er geen sprake van nieuwe wettelijke eisen op het gebied van de basisvaardigheden, dus mogen we ook het e.e.a. van scholen verwachten.
Verus	Per 1 augustus 2024 komt het oordeel over de kwaliteit van de school tot stand op basis van een nieuwe tabel. Vraag: Blijft het oordeel in het schooljaar 23/24 gebaseerd op de huidige tabel?	Dat is inderdaad het geval.
VO-raad	De VO-raad is echter geen voorstander van het toevoegen van een nieuwe standaard Basisvaardigheden aan het Onderzoekskader voor het voortgezet onderwijs. We hebben eerder in het Ringenoverleg aangegeven dat we de overlap van de nieuwe standaard OP0 met de standaard Aanbod OP1 onwenselijk vinden. Een aparte standaard basisvaardigheden sluit (nog) niet aan bij de (huidige) kerndoelen en examenprogramma's in het voortgezet	Met het oog op de komst van de standaard OP0, is ook de standaard OP1 gewijzigd juist om overlap te voorkomen. De standaard basisvaardigheden betreft het curriculum op Nederlandse taal, rekenen-wiskunde en burgerschap en de standaard Aanbod het overige aanbod. Hierdoor blijft de handhaving transparant. De samenhang in het gehele aanbod ziet toe op de ononderbroken ontwikkeling als wettelijke eis en blijft dus van belang. De aansluiting op de kerndoelen is ongewijzigd gebleven met de komst

	onderwijs en het vakgerichte onderwijsaanbod in het vo. Daarnaast wordt – ook de door ons - zo gewenste samenhang in het aanbod - niet alleen bij Nederlands of wiskunde maar ook bij andere vakken/leergebieden - door deze verbijzondering in een aparte standaard onderuit gehaald. Dit leidt in onze optiek tot onduidelijkheid in de handhaving. Hoe gaan deze standaarden, waarbij OP0 feitelijk een verbijzondering is van OP1, zich in de praktijk in de handhaving van het toezicht tot elkaar verhouden? Betekent een tekortkoming op OP0 niet tegelijkertijd een tekortkoming op OP1? En hoe zit dat andersom?	van de standaard: het kader 2022 en het kader 2023 vermelden beide dezelfde, geldende wettelijke eis. We nemen de standaard OP0 altijd mee in de kwaliteitsonderzoeken. Dit was met de standaard OP1 niet het geval. Verder krijgt de standaard na een jaar het gewicht van de standaarden Resultaten, Zicht op ontwikkeling en begeleiding, Pedagogisch-didactisch handelen en Veiligheid. Het begrip samenhang in de standaard OP0 betekent voor Nederlandse taal en rekenen-wiskunde de logische opbouw van de leerstof en aanpak waarmee de school de leerdoelen bereiken wil maar ook de samenhang tussen en binnen de leergebieden en andere vakgebieden. Dat er nu een aparte standaard over basisvaardigheden komt, betekent wat de inspectie betreft geen verschraling van het aanbod, noch dat scholen per definitie meer tijd zouden moeten besteden aan de basisvaardigheden en daardoor minder tijd zouden hebben voor andere vakken. Dat de basisvaardigheden nu in de onderzoekskaders meer aandacht krijgen, verandert in beginsel niets aan de benodigde samenhang binnen het curriculum. Scholen vullen die samenhang zelf in.
VO-raad	We vragen ons verder af waarom digitale geletterdheid door het kabinet wel en door de Inspectie niet tot de basisvaardigheden wordt gerekend. In het voortgezet onderwijs is naast Nederlands en wiskunde ook Engels als een kernvak. Al deze verschillende definities van basisvaardigheden en kernvakken maakt het er voor scholen en docenten in het vo niet duidelijker op.	Op dit moment is er geen wettelijke grondslag voor toezicht op digitale vaardigheden. Daarom benoemt de inspectie digitale vaardigheden ook niet als een basisvaardigheid. De standaard basisvaardigheden maakt heel duidelijk om welke basisvaardigheden het gaat en waar in het toezicht dus meer aandacht voor komt. Die basisvaardigheden hebben een voorwaardelijk karakter voor bijvoorbeeld de verdere schoolloopbaan, individuele ontwikkeling en maatschappelijk belang.
VO-raad	De gekozen formulering is met begrippen als doelgericht, samenhangend en passend bij de leerlingpopulatie van de school voor meerdere interpretatie vatbaar; dat is natuurlijk nooit te voorkomen, maar een goede 'lading' van deze begrippen en een afwegingskader van de Inspectie zou besturen en scholen hierbij meer houvast bieden, temeer omdat specifieke doelen voor de basisvaardigheden nog in	De standaard basisvaardigheden gaat uit (en moet ook uitgaan) van de huidige geldende wettelijke eisen. Binnen de standaard is aan deze begrippen aandacht gegeven, bijvoorbeeld door het opnemen van tekst over de logisch doorlopende opbouw van doelen. De eisen 'doelgericht' en 'samenhangend' liggen voor burgerschap vast in de wet en zijn nader uitgewerkt in de wetgeschiedenis. Het toezichtkader is daarop gebaseerd. Met betrekking tot het toezicht

	ontwikkeling zijn. We merken dat scholen in onzekerheid verkeren waar ze bijvoorbeeld ten aanzien van het burgerschapsonderwijs precies aan moeten voldoen, we krijgen ook signalen dat er in de praktijk verschillende interpretaties door inspecteurs worden gehanteerd. Eenzelfde situatie zal zich voordoen rondom de aangescherpte eisen rondom taal en rekenen. Er zal eerst ervaring moeten worden opgedaan om tot een landelijk vergelijkbare/geobjectiveerde aanpak van inspecteurs te komen. Daarbij speelt dat op dit moment de kerndoelen en examenprogramma's concreter worden beschreven, zodat ze beter aangeven wat leerlingen moeten kennen, kunnen en ervaren. Dit herzieningsproces is nog in volle gang en zal de komende jaren fasegewijs via pilots worden beproefd. Daarmee komt er op aanzienbare termijn voor docenten gelukkig wel een helder 'ijkpunt' voor de basisvaardigheden. De huidige referentieniveaus kunnen die rol onvoldoende vervullen (blijkt uit onderzoek van SLO, ResearchNed en het Expertisecentrum Nederlands uit 2022).	op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. De inspectie deelt niet de opvatting dat een heldere definiëring ontbreekt. De kern van de burgerschapsopdracht omvat de (helder omschreven) basiswaarden van de democratische rechtsstaat en bevordering van sociale en maatschappelijke competenties. Voor wat betreft de laatste maken de daaraan gerelateerde kerndoelen duidelijk wat ten minste van scholen wordt verwacht. De inspectie herkent niet dat het voor haar, of inspecteurs, niet helder zou zijn hoe de normen moeten worden toegepast. De herziene burgerschapswet is sinds 2021/22 van toepassing. Na een stimulerende periode, ging het toezicht daarop per schooljaar 2022/23 van start. Na afloop van dit eerste jaar zal de inspectie de ervaringen met de toepassing evalueren (en daarbij ook de ervaringen van scholen betrekken). Op het moment dat de nieuwe kerndoelen zijn vastgesteld, gelden deze als de eisen waaraan voldaan moet worden. De standaard is zo opgesteld dat het verwijst naar de vigerende kerndoelen en referentieniveaus. Bij nieuwe kerndoelen zal opnieuw getoetst worden of de uitwerking van de standaard zich daartoe op passende wijze verhoudt, zeker als deze nieuwe kerndoelen specifieker zijn.
VO-raad	We zien dat ook de beslisregel zal worden aangepast. De standaard OP0 wordt als kernstandaard betiteld en mag niet onvoldoende zijn. Dat is een uitermate belangrijke positie voor een standaard die a) nieuw is en b) waarvoor de feitelijke opdracht voor het voortgezet onderwijs nog voor velerlei interpretatie/uitleg vatbaar is en c) de data over de ontwikkeling van leerlingen in de basisvaardigheden onvoldoende voor handen zijn. Ook de overgangsregeling tot 1 augustus 2024, waarbij de standaard basisvaardigheden wel meetelt in het oordeel op schoolniveau, maar nog niet met het gewicht van de standaarden Resultaten, Zicht op ontwikkeling	Het klopt dat het om een nieuwe standaard gaat, maar dat betekent geenszins dat de wettelijke eisen die daaraan ten grondslag liggen, nieuw zijn. Het gaat om bestaande eisen waar scholen al aan moeten voldoen. De standaard maakt duidelijker en concreter wat van scholen verwacht wordt en brengt focus aan in het toezicht. Scholen en besturen moeten zelf in kaart hebben hoe de ontwikkeling van leerlingen op de basisvaardigheden verloopt.

	en begeleiding, Pedagogisch-didactisch handelen en Veiligheid stelt ons niet gerust.	
VGS **VBSO**	Hierover wordt een toegevoegd criterium voorgesteld, waarbij de opleiding, én de leraren "in denken en doen" uiting geven aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. Opnieuw: laat er geen misverstand zijn over de intrinsieke motivatie van scholen (i.c. het reformatorisch MBO) om burgerschap te bevorderen en aandacht te geven aan de basiswaarden. Tegelijk willen we dringend verzoeken dit criterium te heroverwegen. Allereerst omdat er simpelweg geen wettelijke basis is voor de tamelijk concrete verplichtingen qua schoolklimaat en optreden van leraren zoals hier geformuleerd. Daarnaast is de terminologie (met name de verwijzing naar het "denken" van de opleiding en de docenten) onzuiver en in letterlijke zin (hoewel dat niet bedoeld zal zijn) fundamenteel in strijd met de democratische rechtsstaat.	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Dat geldt ook hier: standaard VS2 is identiek aan de standaard zoals onderdeel van het onderzoekskader mbo 2021. Er is dus geen sprake van wijziging van de bestaande situatie. Dat geldt evenzo de wettelijke onderbouwing. De passage over denken en doen is naar aanleiding van de schriftelijke en mondelinge reacties van de Ringen vervangen en luidt nu als volgt: *Het schoolklimaat draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Basiskwaliteit: Het personeel draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Het personeel van de opleiding is in zijn gedrag een voorbeeld voor de studenten: personeelsleden leven de basiswaarden zichtbaar na. Ook signaleert en corrigeert het personeel van de opleiding uitingen van studenten die met de basiswaarden in strijd zijn.*
PO-Raad	We zien dat de focus op basisvaardigheden ook dit schooljaar al voor een groeiend aantal herstelopdrachten zorgt, met name voor burgerschap, en dat dit tot ongemak leidt en daarmee afbreuk doet aan het belang dat wordt gehecht aan versterking van de basisvaardigheden. Onze zorg is dat het scherpere oordeel als gevolg van de nieuwe standaard vooral demotiverend zal werken en niet stimulerend is voor duurzame verbetering van de basisvaardigheden: een ambitie die ook centraal staat in onze strategische agenda.	Het oogmerk van de nieuwe standaard is niet om met onvoldoendes een demotiverende werking te hebben. Het oogmerk is kwaliteitsverbetering waar dat nodig is, ten behoeve van goed onderwijs aan leerlingen, het gezamenlijke belang. Het is onze taak als toezichthouder ook inzichtelijk te maken waar het niet goed gaat, juist in het belang van de leerlingen. In onze ervaring zijn herstelopdrachten vaak een stimulans om te werken aan verbetering van kwaliteit en hoeven die niet als demotiverend ervaren te worden.

		Dat herstelopdrachten rond burgerschap regelmatig voorkomen is een gegeven dat begrepen kan worden tegen de achtergrond van de aanscherping van de wettelijke eisen waarvan sinds schooljaar 2021/22 sprake is, gecombineerd met het gegeven dat de inspectie er al lange tijd op wijst dat de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs ontoereikend is. De huidige situatie illustreert dan ook in de eerste plaats dat kwaliteitsverbetering nodig is. Er is geen sprake van een "scherper oordeel als gevolg van de nieuwe standaard"; afgezien van het verplaatsen van onderdelen van OP1 naar OP0 veranderen eisen of oordeelsvorming omtrent burgerschap op geen enkele wijze.
PO-Raad	Daarnaast hebben we zorg over de beoogde samenhang. Om tot een doelgericht en samenhangend curriculum voor de basisvaardigheden te komen is in onze optiek de samenhang met de rest van het aanbod van groot belang. Een aparte focus op de basisvaardigheden heeft als risico dat dit gaat leiden tot verschraling van andere onderdelen van het brede aanbod, terwijl deze een essentiële basis bieden voor de basisvaardigheden. Leesvaardigheid en burgerschap zijn, bijvoorbeeld, verbonden met wereldoriëntatie. Onze zorg is dat met de invoering van de standaard basisvaardigheden er een te eenzijdige focus komt op een apart aanbod voor de basisvaardigheden, terwijl deze juist versterkt worden als onderdeel van een breder aanbod.	Het doel van de standaard basisvaardigheden is de brede domeinen daarvan, dus de gebieden rekenen, taal en burgerschap onder de aandacht te brengen. Dat is de reden om in de standaard deze gebieden ook expliciet te benoemen. Bij het onderzoeken van de standaard is nadrukkelijk ook aandacht voor waar scholen keuzes maken de basisvaardigheden integraal of ingebed aan te brengen. De samenhang en logische opbouw zijn daarom ook in de toelichting bij de standaard opgenomen. Wij onderschrijven geheel dat de samenhang met de rest van het aanbod van belang is. Daar doet deze standaard ook geen afbreuk aan en belet scholen geenszins die samenhang vorm te geven. De positionering van de basisvaardigheden in het onderzoekskader van de inspectie speelt daarbij geen rol. Scholen geven dit zelf vorm.
PO-Raad	Ten slotte hebben we een specifieke vraag over de wettelijke onderbouwing van de standaard: bij Ad 3 (p.5) is artikel 40-a 5e lid WPO niet meer genoemd. Waarom is deze weggelaten?	We kunnen niet achterhalen waar deze vraag op ziet.
OP0/Burgerschap		
MBO-Raad	"*VS2 Schoolklimaat:* *De opleiding geeft in denken en doen uiting aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat*." *Basiskwaliteit* *Het personeel geeft in denken en doen uiting aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. Het personeel van de opleiding is in zijn gedrag een voorbeeld voor de*	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Dat geldt ook hier: standaard VS2 is identiek aan de standaard zoals onderdeel van het onderzoekskader mbo 2021. Er is dus geen sprake van wijziging van de bestaande situatie. Dat geldt evenzo de wettelijke onderbouwing.

	studenten: personeelsleden leven de basiswaarden zichtbaar na. Ook signaleert en corrigeert het personeel van de opleiding uitingen van studenten die met de basiswaarden in strijd zijn." De wetsartikelen die daaronder staan, zijn ons inziens geen afdoende grondslag voor het voorgaande. Natuurlijk wordt het bekostigde / erkende onderwijs gegeven binnen de kaders van de democratische rechtsstaat, dat spreekt voor zich. En bij de vormgeving van het onderwijs geeft het bevoegd gezag ook inhoud aan het burgerschapsonderwijs conform de inhoud van het kwalificatiedossier waarin de Bijlage van het EKB is verdisconteerd. Dat is echter iets anders dan wat onder 'basiskwaliteit' als minimale norm staat verwoord. Wat ons betreft moet deze passage echt worden geschrapt, dit heeft onvoldoende juridische basis en grijpt ook te veel in op het hoe.	De passage over denken en doen is naar aanleiding van de schriftelijke en mondelinge reacties van de Ringen vervangen en luidt nu als volgt: *Het schoolklimaat draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Basiskwaliteit: Het personeel draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Het personeel van de opleiding is in zijn gedrag een voorbeeld voor de studenten: personeelsleden leven de basiswaarden zichtbaar na. Ook signaleert en corrigeert het personeel van de opleiding uitingen van studenten die met de basiswaarden in strijd zijn.*
MBO-Raad	Er wordt nu bij schoolklimaat heel expliciet verwezen naar democratische waarden. De wetgeving hierover is nog in de maak en is op z'n vroegst pas in 2025 van kracht. Het is wat ons betreft dan ook veel te vroeg om dit al in het onderzoekskader op te nemen.	Het toezicht is uitsluitend gebaseerd op vigerende wettelijke eisen, zoals de kwalificatie-eisen (zie voorgaand). Een mogelijk toekomstige aanpassing van wet- of regelgeving speelt hierbij geen rol.
Verus	Op het terrein van burgerschap menen we te zien dat de formuleringen in deze Staat van wijziging globaler, algemener van aard zijn dan in eerdere voorstellen. Klopt het dat de eis dat competenties behaald moeten worden 'op het niveau dat ten minste in overeenstemming is met de verwachtingen van het vervolgonderwijs en de maatschappij' is vervallen. Als dat het geval is, komt dat tegemoet aan onze eerdere kritiek en zijn we daar vanzelfsprekend blij mee. Meer in het algemeen, wat is gedaan met de opmerkingen die eerder in het ringenoverleg zijn gemaakt?	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Voor wat betreft de resultaten verwijzen we naar standaard OR2, waar dit aspect aan de orde is. Ook hier is geen sprake van wijzigingen. Omdat het toezicht 1 op 1 gekoppeld is aan wettelijke eisen, zouden inhoudelijke aanpassingen ook niet voor de hand liggen.

Verus	OP0 luidt: 'Het onderwijs in basisvaardigheden bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs en de samenleving.' Deze standaard wordt toegevoegd 'om de zichtbaarheid van de basisvaardigheden te vergroten'. Van de basisvaardigheden maakt naast 'Nederlandse taal' en 'rekenen-wiskunde' ook 'burgerschap' deel uit. De toelichting in de kolom 'basiskwaliteit' over burgerschap verschilt echter van de toelichting in het geldende Onderzoekskader, terwijl de wettelijke vereisten niet gewijzigd zijn. Voorgesteld wordt: 'Burgerschap richt zich tenminste op bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de kennis, houdingen en vaardigheden die daarbij van belang zijn. Dat geldt evenzo voor de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn in de pluriforme democratische samenleving, en de kerndoelen die daaraan gerelateerd zijn.' Noch '**het bevorderen**' noch '**de houding**' zijn gebaseerd op de wettekst. Gaat de standaard, in combinatie met de formulering in bijlage 8, niet verder dan de wettekst? Vraag: Waar zijn deze eisen op gebaseerd?	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Het toezicht is 1 op1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De wet formuleert: 'Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie', waarbij vervolgens verwezen wordt naar basiswaarden (onderdeel a uit wet) en sociale en maatschappelijke competenties (b). Competenties betreffen kennis, houdingen en vaardigheden. Ook de Memorie van Toelichting maakt dat duidelijk en spreekt over 'kennis, houdingen en vaardigheden'. Evenzo heeft de opdracht om 'respect' bij te brengen voor basiswaarden (a) en diversiteit (c) betrekking op houdingen.
Verus	Burgerschap in het MBO In het onderzoekskader MBO staat bij VS1 de te schrappen zin 'Er is aandacht voor burgerschapsvorming ...' Bij VS2 wordt voorgesteld om een nieuwe zin toe te voegen: 'Het personeel geeft in denken en doen ……' . Dit 'denken' is niet gebaseerd op de wettekst. Verus is geschrokken van het voornemen om ook het denken tot voorwerp van toezicht te maken. Welke opvatting van de democratische rechtsstaat ligt ten grondslag aan de gedachte dat toezicht op het denken daarin past? Wij kunnen ons dat niet voorstellen, en raken erdoor bevreesd. Als de Inspectie niet het 'denken' bedoelt, maar eerder denkt aan 'opvattingen', zou die term gebruikt moeten worden. Maar ook dan zijn de problemen niet voorbij of opgelost. Immers, is het aan het Onderwijstoezicht om toezicht te houden op het democratisch gehalte van de opvattingen van leerlingen en docenten? Essentieel voor onderwijs is nu juist dat geheel 'incorrecte'	De passage over denken en doen is naar aanleiding van de schriftelijke en mondelinge reacties van de Ringen vervangen en luidt nu als volgt: *Het schoolklimaat draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Basiskwaliteit: Het personeel draagt bij aan de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties, en aan de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.* *Het personeel van de opleiding is in zijn gedrag een voorbeeld voor de studenten: personeelsleden leven de basiswaarden zichtbaar na. Ook signaleert en corrigeert het personeel van de opleiding uitingen van studenten die met de basiswaarden in strijd zijn.*

	opvattingen op een rustige manier onderwerp van gesprek kunnen (en moeten) worden. Juist omdat het onderwijs niet plaatsvindt in het volle licht van de openbaarheid, ontstaat de ruimte om deze opvattingen langs de pedagogische weg te bevragen. Die weg is een wezenlijk andere dan de corrigerende benadering. De corrigerende benadering is een ultimum remedium dat eerder justitieel dan via het Onderwijstoezicht moet worden gebruikt.	
Verus	Wijziging bijlage 8 uitwerking burgerschap en basiswaarden Aankondiging wijziging bijlage 8 uitwerking burgerschap en basiswaarden. Nog los van de uitwerking zelf, hoe zien die wijzigingen eruit? Waarop zijn ze gebaseerd? Bijlage 8 maakt geen deel uit van wettelijke normen in de teksten van de onderwijswetgeving: het enkel verwijzen naar de memorie van toelichting is daarvoor onvoldoende. Zie ook het advies van de Raad van State over de verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs. Het nalevingstoezicht van de Inspectie van het Onderwijs op de in bijlage 8 genoemde normen is dan ook niet mogelijk. Zie ook het advies van de Afdeling advies van de Raad van State d.d. 24 februari 2022 over het voorstel van wet van het lid De Hoop houdende verandering in de Grondwet, strekkende tot toevoeging van bepalingen ten behoeve van gelijke kansen in het onderwijs (https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@127314/w01-21-0300/)	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Het toezicht is 1 op 1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De weergave, uitwerking en toelichting zijn onder meer te vinden in een in de kaders opgenomen bijlage Uitwerking burgerschap en basiswaarden. Ook hiervoor geldt dat geen sprake is van wijzigingen. Zoals ook daar weergegeven is bedoelde uitwerking gebaseerd op de burgerschapswet en de parlementaire behandeling daarvan (zie Gewijzigd voorstel van wet, 17 november 2020. Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2020-2021, 35 352 nr. 2; Memorie van toelichting en Nota naar aanleiding van het verslag, Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2019–2020, 35 352 nr. 3 en nr. 6).
VO-Raad	Als we kijken naar de formulering van de standaard OP0 zoals die nu voorligt sluit deze – wat betreft burgerschap - sterk aan bij de memorie van toelichting. Wat we echter missen in deze formulering is het belang van aansluiting bij de visie van de school zelf. Hier wordt niet aan gerefereerd, terwijl dit wel leidend is voor veel keuzes die de school t.a.v. het aanbieden van de basisvaardigheden maakt.	Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Het toezicht is 1 op1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De wet biedt veel ruimte aan eigen invullingen door scholen. Ook dat is een evident uitgangspunt van het toezicht, zodanig dat de inspectie niet verder gaat dan de wet: of, hoe en in hoeverre scholen een visie willen formuleren, is aan de school. Het toezicht formuleert daarover ook geen verwachtingen, en laat alle ruimte voor

		invullingen van of, hoe en in hoeverre. Leidend is de wettelijke eis dat het burgerschapsonderwijs doelgericht en samenhangend is.
VGS VBSO	1. Over de relatie tussen de wettekst en de standaard maken we graag nog de volgende opmerkingen. - De wet spreekt van bevordering van actief burgerschap, door kennis van en respect voor basiswaarden. In de standaard wordt dit samengetrokken tot het 'bevorderen van basiswaarden', waarbij behalve kennis en vaardigheden ook "houdingen" worden genoemd. Inderdaad zien wij – met de Inspectie – het cruciale belang van een constructieve houding, als burger in de samenleving. Als kanttekening hierbij willen we wel meegeven dat de standaard hierdoor, méér dan de wettekst, tendeert naar een toezicht op de vraag of de leerlingen sociaal wenselijke houdingen leren aan te nemen – een toezicht dat in een rechtsstaat hoogstens met grote terughoudendheid mogelijk is. 2. Dit mede door de combinatie met de eindnoot uit de bestaande Onderzoekskaders 2021, met de invulling van basiswaarden en de vraag naar meetbare resultaten. Waar de wettekst niet verder gaat dan het "bijbrengen van respect voor basiswaarden", lijkt de standaard hogere 1 Terzijde: deze waardering geldt eveneens voor de wijziging in het voorstel voor OP3, waar de aanduiding "concreet lesdoel" is veranderd in "duidelijk lesdoel". 2/3 verwachtingen van het overheidstoezicht te hebben doordat de (elders nader uitgewerkte) basiswaarden bevorderd moeten worden en ook de "houdingen die daarbij van belang zijn". Als reformatorische scholen willen en zullen we ons blijven inspannen om kinderen te vormen tot loyale en respectvolle burgers. Tegelijkertijd zou het wat ons betreft fundamenteel onjuist zijn als het overheidstoezicht de morele houdingen in het onderwijs langs de meetlat legt. In de Memorie van Toelichting staat over de burgerschapsopdracht niet voor niets	1. Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Het toezicht is 1 op1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De wet formuleert: 'Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie', waarbij vervolgens verwezen wordt naar basiswaarden (onderdeel a uit wet) en sociale en maatschappelijke competenties (b). Competenties betreffen kennis, houdingen en vaardigheden. Ook de Memorie van Toelichting maakt dat duidelijk en spreekt over 'kennis, houdingen en vaardigheden'. Evenzo heeft de opdracht om 'respect' bij te voor basiswaarden (a) en diversiteit (c) betrekking op houdingen. Het inspectietoezicht gaat dus nergens verder dan de wet. 2. Het toezicht is 1 op1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De wet vraagt dat scholen de resultaten van het burgerschapsonderwijs in kaart brengen. De manier waarop gemonitord wordt, wordt door de wetgever niet is voorgeschreven. Scholen kunnen daaraan dus eigen invullingen geven. We wijzen er tevens op dat de inspectie ten aanzien van standaard OR2 (waar dit aspect aan de orde is) alleen stimulerend (en niet handhavend) optreedt. Deze werkwijze zal ook in schooljaar 2023/24 worden gecontinueerd. 3. Er is inderdaad geen sprake van een formele, juridische koppeling tussen de wettelijke burgerschapsopdracht en de kerndoelen op het sociale en maatschappelijke domein (vgl. de regelmatig gebruikte formulering rond sociale en maatschappelijke competenties en 'daaraan gerelateerde' kerndoelen. Aansluitend bij de wet gaat de inspectie als volgt met deze relatie om. De burgerschapsopdracht formuleert wettelijke eisen die als zodanig duidelijk zijn (basiswaarden, en sociale en maatschappelijke competenties). Voor de eerste is er ten minste de minimale uitwerking in de wet, voor de tweede is er daarnaast veel ruimte voor invullingen door de school. Daarnaast geldt dat van scholen wordt gevraagd het onderwijs

	dat de Inspectie terughoudendheid zal betrachten ten aanzien van het toezicht op de burgerschapsopdracht. 3. De standaard verwijst naar de kerndoelen. Daarmee lijkt alsnog (in het toezicht) een koppeling tot stand te komen tussen de kerndoelen en de algemene burgerschapsopdracht. In de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel 'Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs' staat dat het een bewuste keuze was om de algemene burgerschapsopdracht los te formuleren van de kerndoelen en eindtermen. Dat is van belang om het grote gewicht dat hangt aan deze algemene basis-burgerschapsopdracht (ook juridisch) niet één op één te verbinden met de meer gedetailleerd ingevulde kerndoelen. Graag leggen we u daarom de vraag voor of de relatie tussen de kerndoelen en de algemene burgerschapsopdracht ook in de Onderzoekskaders verduidelijkt kan worden. 4. Ten slotte is het voorstel om de normering t.a.v. basisvaardigheden (waaronder burgerschap) te wijzigen in potentie verstrekkend. We delen het uitgangspunt dat de basisvaardigheden in het onderwijs van groot belang zijn en dat dit ook voor burgerschap geldt. Tegelijkertijd moet het overheidstoezicht hierop zich beperken op een minimale kern, en dat wordt nog veel meer van belang wanneer de normering zodanig is dat een school bij tekortschieten veel sneller kwalificeert als 'onvoldoende' of 'zeer zwak'.	overeenkomstig de kerndoelen in te vullen. Realisering van de kerndoelen die op sociale en maatschappelijke competenties betrekking hebben leiden er in de praktijk toe dat het onderwijs van de school op die manier (ook) voorziet in bevordering van de sociale en maatschappelijke competenties zoals gevraagd in de burgerschapswet. Dit zal in de praktijk doorgaans betekenen dat als van tekorten sprake is, deze voor wat betreft basiswaarden vaak betrekking hebben op de wettelijke burgerschapsopdracht, en voor sociale en maatschappelijke competenties vaak sprake zal zijn van onvoldoende naleving van de opdracht tot realisering van kerndoelen. 4. Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. Het toezicht is 1 op 1 gekoppeld aan wettelijke eisen. Er is voor burgerschap dan ook geen sprake van wijziging van normen of voornemens daartoe.
VGS **VBSO**	Aan het einde van de 'Onderzoekskaders per 1-8-2021 en 1-8-2022' is een passage opgenomen over uitwerking burgerschap en de bijpassende basiswaarden. Hierin laat de Inspectie zien hoe zij de drie basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit in 8 'subwaarden' uitwerkt en hoe deze definieert. Deze eindnoot is in 2021 in de Onderzoekskaders terechtgekomen waarbij door omstandigheden niet of nauwelijks sprake kon zijn van inbreng vanuit het veld. Bij	Het toezicht is 1op 1 gekoppeld aan wettelijke eisen, ook op het punt van basiswaarden. De weergave, uitwerking en toelichting zijn onder meer te vinden in een in de kaders opgenomen bijlage Uitwerking burgerschap en basiswaarden. Ook hiervoor geldt dat geen sprake is van wijzigingen. Zoals ook daar weergegeven is bedoelde uitwerking gebaseerd op de burgerschapswet en de parlementaire behandeling daarvan (zie Gewijzigd voorstel van wet, 17 november 2020. Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2020-2021, 35 352 nr. 2;

	deze gelegenheid waarbij de Onderzoekskaders gewijzigd worden, brengen wij graag onze visie hierop zo kort mogelijk naar voren. Met name voor de volgende twee punten vragen we uw aandacht, en heroverweging van de Onderzoekskaders. 2 Gedachten, geweten en (geloofs)overtuigingen onttrekken zich aan principieel aan staatsinmenging; vergelijk art. 9 EVRM waarin wettelijke beperkingen van deze vrijheid uitgesloten zijn, en uitdrukkelijk alleen voor de wijze van manifestatie van overtuigingen onder voorwaarden beperkingen zijn toegelaten. 3/3 - Uitwerking basiswaarden: begrijpelijk is dat gezocht is naar enig houvast, waar de wet de basiswaarden inhoudelijk nauwelijks aanduidt. Tegelijkertijd is van belang om te onderkennen dat hiermee juist ook voor de invulling van de basiswaarden aan het veld bewust de vrijheid is gelaten – moreel burgerschap moet immers ook van onderop uit de maatschappij komen en niet van bovenaf opgelegd. Weliswaar zijn in de wetsgeschiedenis voorbeelden van basiswaarden aangeduid (zonder inhoudelijke uitwerking overigens), maar niet voor niets zijn deze in de wettekst achterwege gelaten. De basiswaarden uit de eindnoot moeten we wat ons betreft dan ook zien als een zinvolle handreiking en inspiratiebron voor de scholen. In dit verband wijzen we ook op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat die de Onderwijsraad formuleerde in het rapport Grenzen stellen, ruimte laten: deze laten duidelijke overeenkomsten zien met de basiswaarden uit de eindnoot, maar gebruiken ook andere termen en leggen andere accenten. - De eindnoot legt een voor ons moeilijk verteerbare nadruk op meetbaarheid en effectiviteit. Burgerschapsvorming is in de eerste plaats persoonsvorming, zoals ook in ons vorig schrijven benadrukt. Wat ons betreft is noodzakelijk om de resultaatsmeting expliciet te beperken tot kennis en vaardigheden.	Memorie van toelichting en Nota naar aanleiding van het verslag, Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2019–2020, 35 352 nr. 3 en nr. 6). Een en ander komt er qua inhoud kort gezegd op neer dat de wet drie basiswaarden formuleert (vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit) die in acht waarden worden uitgewerkt, waarvoor geldt dat "Deze elementen vormen in de onderwijspraktijk de minimale kern waaraan een school moet voldoen bij de bevordering van respect voor en de kennis van basiswaarden" (zie Nota naar aanleiding van verslag). Deze waarden zijn door de wetgever ook concreet geformuleerd. Vanwege de vragen die ons zo af en toe over deze materie bereiken, wordt hierover een korte toelichting aan de informatie over het toezicht op burgerschap op de website van de inspectie toegevoegd. Het toezicht is 1 op 1 gekoppeld aan wettelijke eisen. De wet vraagt dat scholen de resultaten van het burgerschapsonderwijs in kaart brengen. De manier waarop gemonitord wordt, wordt door de wetgever niet is voorgeschreven. Scholen kunnen daaraan dus eigen invullingen geven. We wijzen er tevens op dat de inspectie ten aanzien van standaard OR2 (waar dit aspect aan de orde is) alleen stimulerend (en niet handhavend) optreedt. Deze werkwijze zal ook in schooljaar 2023/24 worden gecontinueerd. Zoals ook uit de wet en Memorie van toelichting blijkt, spelen bij burgerschap niet alleen kennis en vaardigheden een rol, maar ook houdingen die daarvan wellicht zelfs de kern vorm vormen (vgl. wettelijke opdracht tot bevordering van respect voor basiswaarden). Het uitzonderen van dit aspect zou niet alleen voorbij gaan aan de kern van waarom het bij burgerschap gaat, maar wijkt ook af van de wettelijke opdracht. Naast monitoring als zodanig, gaat de wet tevens uit van de gedachte dat effectiviteit ook voor bevordering van burgerschap een relevant uitgangspunt is, in de betekenis van een doordacht aanbod dat past bij door de school geformuleerde geconcretiseerde leerdoelen, met aandacht voor de vraag of die ook worden gerealiseerd. Het accent ligt dus niet bij effectiviteit of meetbaarheid als doelen op zich, maar bij onderwijs dat daadwerkelijk bijdraagt aan realisering van de gestelde leerdoelen.

PO-Raad	Met name rondom burgerschap ontbreekt op dit moment een heldere definiëring en dat leidt in de praktijk tot veel onduidelijkheid. We krijgen signalen van leden dat het gesprek met inspecteurs niet altijd helderheid oplevert over wat er wordt bedoeld met burgerschap, waardoor het voor hen zoeken is naar de gewenste verbeterslag. Ook is er behoefte aan toerusting in de vorm van professionalisering en geschikte monitorinstrumenten, zoals het recente Peil.burgerschap s(b)o ook onderstreept.	De eisen 'doelgericht' en 'samenhangend' liggen vast in de wet en zijn nader uitgewerkt in de Memorie van Toelichting. Het toezichtkader is daarop gebaseerd. Met betrekking tot het toezicht op burgerschap is, afgezien van de verplaatsing van aspecten daarvan van OP1 naar OP0, geen sprake van wijzigingen. De inspectie deelt niet de opvatting dat een heldere definiëring ontbreekt. De kern van de burgerschapsopdracht omvat de (helder omschreven) basiswaarden van de democratische rechtsstaat en bevordering van sociale en maatschappelijke competenties. Voor wat betreft de laatste maken de daaraan gerelateerde kerndoelen duidelijk wat ten minste van scholen wordt verwacht. Belangrijk is echter dat de wet scholen veel ruimte wil geven bij de invulling van bevordering van burgerschap. Omdat het toezicht niet verder gaat dan wettelijke eisen, biedt ook het toezicht deze ruimte. De inspectie is ermee bekend dat er scholen zijn die de vormgeving van burgerschapsonderwijs moeilijk vinden, en constateert al lange tijd dat versterking van (ook) het ontwikkelvermogen van scholen aandacht vraagt. Zoals bekend heeft het departement een steunpunt in het leven geroepen en zijn er veel initiatieven en partijen die scholen hierin kunnen ondersteunen. Ook voor profiele en sectororganisaties ligt hier een verantwoordelijkheid. De kern is dat de ruimte die de wetgever voor eigen invullingen geeft, scholen voor de opdracht stelt dan ook zelf tot invullingen te komen. De inspectie deelt de opvatting dat ontwikkeling van meer monitoringsinstrumenten van belang is, maar wijst er tevens op dat er vanaf schooljaar 2023/24 ten minste twee gestandaardiseerde instrumenten beschikbaar zijn, en ook dat de manier waarop gemonitord wordt door de wetgever niet is voorgeschreven. Scholen kunnen daaraan dus ook eigen invullingen geven. We wijzen er tevens op dat de inspectie ten aanzien van standaard OR2 (waar dit aspect aan de orde is) alleen stimulerend (en niet handhavend) optreedt. Deze werkwijze zal ook in schooljaar 2023/24 worden gecontinueerd.
OP2		
VO-raad	We vinden het ongewenst dat ook bij deze standaard wederom de referentieniveaus taal en rekenen er specifiek worden	De referentieniveaus zijn sinds 2010 wettelijk verankerd. Toch blijkt in onze toezichtpraktijk dat scholen de referentieniveaus nog niet

	uitgelicht. Wat wordt met deze uitzondering beoogd en hoe verhoudt zich dit tot de andere kerndoelen en examenprogramma's?	altijd als uitgangspunt nemen bij het onderwijs, terwijl de wetgever dit wel beoogt. Het gaat erom dat de domeinen van de referentieniveaus niet alleen worden aangeboden, maar dat scholen ook zicht houden op de ontwikkeling van leerlingen ten aanzien van die domeinen. We maken dit met deze toevoeging expliciet. De referentieniveaus zijn in lijn met en een concretisering van de kerndoelen taal en rekenen/wiskunde. Uiteraard blijven de andere kerndoelen en examenprogramma's van belang. De wetgever heeft echter voor taal en rekenen specifieke niveaus vastgesteld en wij sluiten daar in ons toezicht bij aan.
Kentalis	bij de laatste alinea: Dit is voor de scholen die vallen onder de instellingen voor auditief en communicatief beperkte leerlingen niet de route. De school adviseert over de onderwijsbehoefte van de leerling. De ouders melden aan bij een school van keuze, deze school heeft de zorgplicht om onderzoek te doen. De school waar ouders hebben aangemeld kan de school van de instelling in dat kader ook vragen om informatie. Het is aan de ontvangende school, eventueel in samenspraak met het samenwerkingsverband om een passende onderwijsplek te realiseren als de leerling niet meer toelaatbaar is tot de (een leslocatie van de) instelling. Immers de cluster 2 instelling valt buiten (de bekostiging en zeggenschap van) het samenwerkingsverband.	De opmerking leidt niet tot een aanpassing. Deze tekst is niet gewijzigd t.o.v. onderzoekskader 2021. Dit punt leidt naar wij begrijpen niet tot onduidelijkheid in het handelen van besturen en scholen in het cluster 1 en 2 onderwijs.
PO-Raad	Het doel van de toevoeging dat 'voor taal en rekenen in ieder geval de referentieniveaus als uitgangspunt gelden' bij het vergelijken van (toets)informatie met de verwachte ontwikkeling van de leerling, is ons niet helder. Wat is de reden van deze toevoeging en wat wordt hiermee beoogd? Wat is het mogelijke gevolg voor de toetsen die in de verschillende leerjaren worden afgenomen? We ontvangen graag een toelichting.	Zie hierboven bij de toelichting op de vraag van de VO-raad. Er zijn geen wijzigingen in de verplichtingen hoe scholen de ontwikkeling van leerlingen volgen.
PO-Raad	We delen het belang van het stellen van hoge verwachtingen aan leerlingen. Deze ambitie hebben we als sector centraal gesteld in onze strategische agenda. Desalniettemin zijn we het niet eens met de toevoeging van dit uitgangspunt aan het onderzoekskader. We vinden dat het aan	Het hebben van hoge verwachtingen was al onderdeel van het kader, bij de standaard OP3. Het is – zoals ook naar voren komt in de reactie van de PO-Raad - een algemeen geaccepteerd uitgangspunt in het onderwijs waarvoor wetenschappelijke evidentie is. De inspectie wil hiermee duidelijk maken dat bij het volgen van

	onderwijsprofessionals zelf om hier invulling aan te geven, passend bij de context en visie van de school. Er is geen eenduidige definitie te geven van 'het hebben van hoge verwachtingen' en als onderdeel van het onderzoekskader zal dit uitgangspunt meer tot onduidelijkheid, of strategische gedrag met nadruk op prestaties, leiden dan op oog voor de ontwikkeling van ieder kind – dat wat in het belang is van de gewenste hoge verwachtingen.	leerlingen en het afstemmen van het onderwijs op de ontwikkeling van leerlingen, het hebben van hoge verwachtingen van belang is. Uiteraard is het aan onderwijsprofessionals om hier invulling aan te geven. In de toezichtpraktijk komen we echter situaties tegen waarin teveel leerlingen de dupe zijn van lage verwachtingen en externe attributie. Zeker waar het gaat om de basis - zoals referentieniveaus 1F – is het van belang dat scholen niet te snel concluderen dat leerlingen dat niet kunnen halen. Al zullen er ook altijd leerlingen zijn voor wie ook het basisniveau uiteindelijk te hoog gegrepen blijkt.
OP3		
Connect Groen	Waarin ligt de wettelijke basis (en reden om dit te zien als basiskwaliteit) voor deze toevoeging aan de standaard OP3: "Zij stimuleren de leerlingen na te denken over hun eigen ontwikkeling." En voor zover deze er is: is dit echt iets wat past bij OP3, of is het eerder onderdeel van OP2 (ontwikkeling en begeleiding)?	Dit betreft een belangrijk element voor de ontwikkeling van leerlingen en is een duiding van het wetsartikel dat de inrichting van het onderwijs leidt tot een ononderbroken ontwikkeling. Het past bij OP3, omdat het hier gaat om gedrag dat leraren in lessituaties als dan niet vertonen.
Verus	Op pagina 21 lezen we 'De school vergelijkt de informatie met de verwachte ontwikkeling van de leerling, waarbij voor taal en rekenen in ieder geval de referentieniveaus taal en rekenen als uitgangspunt gelden. Dit maakt het mogelijk om het onderwijs af te stemmen op de onderwijsbehoeften van zowel groepen als individuele leerlingen. Het stelt de school in staat zorg te dragen voor de ontwikkeling en begeleiding van de leerling. De school heeft daarbij hoge verwachtingen van leerlingen.' Vragen: Wat betekent het dat de referentieniveaus als **uitgangspunt** moeten worden genomen bij het vergelijken van de informatie met de verwachte ontwikkeling van de leerling? Betekent 'uitgangspunt' iets anders dan de norm? Als dat het geval is, hoeveel ruimte is er om uit te leggen op welk niveau de leerlingen de school binnenkomen en welke, vaak lastig meetbare factoren het niveau van de leerling beïnvloeden of hebben beïnvloed? In veel gevallen gaat het om factoren waar de school weinig of geen invloed op heeft. Hoe denkt de Inspectie de norm 'hoge verwachtingen' te objectiveren? Betekent het voorliggende voorstel niet een verzwaring van de bewijslast voor schoolbesturen? Het gaat wederom van	Het nemen van de referentieniveaus als uitgangspunt bij taal en rekenen betekent dat de school zich een betrouwbaar beeld vormt of de ontwikkeling van leerlingen overeenkomt met de vereiste referentieniveaus en desgewenst de begeleiding daar op afstemt. In die zin is het inderdaad een - van de wet afgeleide - norm. Scholen hebben altijd de ruimte om ook het 'verhaal achter de cijfers' te vertellen. Bij OP2 gaat het erom dat de school leerlingen zodanig volgt en begeleidt dat er sprake is van een ononderbroken ontwikkeling. In individuele gevallen kunnen er altijd bijzonderheden spelen, het gaat uiteindelijk om de invloed die de school wel heeft op de ontwikkeling van leerlingen. Het concept hoge verwachtingen krijgt vorm in de onderwijspraktijk. In het toezicht krijgt het betekenis in situaties waarin het evident ontbreekt aan hoge verwachtingen. Die situaties komen we tegen. Vanuit een te snelle conclusie dat (groepen) leerlingen een bepaald niveau niet aan zullen kunnen, zien we dat scholen kansen laten liggen om leerlingen adequaat te begeleiden. De inspectie beoogt met deze toevoeging aan de standaard OP2 niet het vergroten van de bewijslast van besturen, toenemende toezicht druk of

	verdiend vertrouwen/wantrouwen. Verus pleit ervoor die weg niet voort te zetten. Volgens onze waarneming leidt de steeds grotere besturingslast en toezichtdruk niet tot beter onderwijs, in tegendeel.	wantrouwen. Het gaat om een verduidelijking van wat we bij OP2 onderzoeken en beoordelen
PO-Raad	De gewijzigde formulering draagt bij aan de helderheid van de standaard. We hopen dat deze concretisering de dialoog en het oordeel over het pedagogisch-didactisch handelen in de praktijk van een duidelijkere basis voorziet, waardoor er meer helderheid ontstaat over de aspecten van het didactisch handelen waarop het toezicht zich op richt, en waar het de invulling en keuze van de school betreft.	Goed om te vernemen dat de PO-Raad de gewijzigde formulering als een verduidelijking ziet. Dit is ook het doel van de aanpassing. We sluiten aan bij de wens dit leidt tot meer helderheid in waar enerzijds het toezicht zich op richt en anderzijds wat aan de school is om een eigen invulling te geven.
Meld-, overleg-, en aangifteplicht besturen		
Connect Groen	Ten aanzien van de meldplicht wordt in het Onderzoekskader een nodeloos ingewikkelde zin gebruikt die niet eenduidig en helder is. Wat wordt precies bedoeld en voor welke doelgroep is het?	De doelgroep zijn alle medewerkers binnen een school, opleiding of instellingen en het bestuur van de school opleiding, instelling.
Verus	Overleg- en aangifteplicht Voorgesteld wordt toe te voegen**,** 'Het bestuur komt haar verplichtingen na omtrent de onverwijlde overleg- en aangifteplicht en zorgt ervoor dat een personeelslid het bestuur van een redelijk vermoeden van een zedenmisdrijf onverwijld in kennis kan stellen.' Deze toevoeging gaat verder dan de wettelijke verplichting. Vragen:. Wat zijn de motieven om een extra zorgplicht ('**Het bestuur …. en zorgt ervoor dat een personeelslid het bestuur van een redelijk vermoeden van een zedenmisdrijf onverwijld in kennis kan stellen.')** voor het schoolbestuur in het leven te roepen? Welke wettelijke grondslag (onderwijswetgeving) heeft deze zorgplicht?	De toevoeging heeft te maken met de interne (open) schoolcultuur. In deze cultuur ligt een zorgplicht om de veiligheid te borgen van onderwijspersoneel als zij een melding doen t.a.v. een collega. We merken dat collega's intern niet melden omdat zij dit als moeilijk/lastig ervaren en geen mogelijkheden hebben om zich te wenden tot een interne vertrouwenspersoon voor personeel. Verder moeten er zo min mogelijk obstakels zijn om het bestuur van een redelijk vermoeden van een zedenmisdrijf in kennis te kunnen stellen. Het bestuur is daar zelf voor verantwoordelijk, daar geven we hier uitdrukking aan.
VO-raad	De VO-raad maakt zich wel wat zorgen over de aanscherping van de wet vrij en veilig onderwijs (van meldplicht van seksueel misbruik en geweld naar seksueel grensoverschrijdend gedrag). Het is zeker belangrijk dat iemand die hier mee te maken krijgt, ergens vertrouwd terecht kan. Of iemand die vermoedens heeft dit ergens vertrouwd kan melden. Het is echter een heel grijs gebied. Wanneer is iets	De inspectie onderschrijft de wens voor heldere wetgeving op dit punt en voert daarover ook gesprekken met de betreffende ministeries.

	grensoverschrijdend? Dit hangt van zoveel factoren af. Buiten hoe en wie dit gaat handhaven. Wij pleiten vooral voor meerdere – 'vertrouwde' - personen waar je op een veilige manier je vraag/zorg/probleem/angst neer kunt leggen.	
Oordeel in themaonderzoeken		
Connect Groen	De nieuwe tekst is behoorlijk onduidelijk. Wat is een oordeel op het niveau van het geheel (welk geheel?). Is er nou wel of niet sprake van eventueel oordeel en herstelopdracht voor besturen? Daarnaast op dit punt een veel wezenlijker vraag: tot nu toe was het inderdaad zo dat de inspectie bij thema- of stelselonderzoeken (termen die de inspectie zelf regelmatig door elkaar gebruikt) geen oordelen gaf en de onderzoeken echt gebruikte als input voor bijvoorbeeld de SvhO. Het gaat hierbij dus niet om een verheldering zoals nu staat opgenomen als reden, maar om een wijziging in de werkwijze. Waarom deze aanpassing? Weten dat er een oordeel volgt, geeft een verhoogde onderzoeksdruk voor de scholen. Is dat noodzakelijk? Wat voegt het toch geven van oordelen voor de scholen toe aan de wens van de inspectie om via thematisch/stelselonderzoek informatie te verzamelen?	Het gaat hier om situaties dat we zowel informatie ophalen voor een stelselbeeld, alsook nagaan of specifieke regelgeving wordt nageleefd. Denk bijvoorbeeld aan het onderzoek examinering, waarin we beelden ophalen over het stelsel, maar tegelijkertijd herstelopdrachten geven als er niet wordt voldaan aan wet- en regelgeving rond examinering. Dat zal niet altijd het geval zijn en we zullen besturen vooraf duidelijk informeren of hier sprake van is.
Verus	'Bij themaonderzoeken geven we in een themarapport oordelen op het niveau van het geheel (niet op instellingsniveau). Daarbij is geen sprake van een oordeel en herstelopdracht aan individuele besturen. In specifieke gevallen kunnen echter wel oordelen en herstelopdrachten worden gegeven aan individuele besturen. In die gevallen gebeurt dat dus in een rapport op instellingsniveau. Het bestuur wordt hierover bij de aankondiging van het onderzoek geïnformeerd.' Vraag: Wat zijn die specifieke gevallen?. Voor de rechtszekerheid én rechtsbescherming is verduidelijking nodig.	Zoals ook hierboven toegelicht, zijn specifieke gevallen themaonderzoeken waarin ook de naleving van wet- en regelgeving onderdeel van het onderzoek is. In een vierjaarlijks onderzoek kan de inspectie niet alle deugdelijkheidseisen diepgaand onderzoeken. Soms is het zinvol om dat in een apart, thematisch onderzoek te doen. Denk aan onderwerpen als examinering of de vrijwillige ouderbijdrage. Rond zo'n thema is het vaak zinvol om breder informatie op te halen dan alleen de vraag of het bestuur en de school aan de wet voldoen. Tegelijkertijd is het een wettelijke taak van de inspectie om bij niet naleving van de wet daarop actie te ondernemen.
VO-raad	In het belang van een goede onderzoekshygiëne pleiten we er voor om de verschillende type onderzoeken gescheiden te houden. De verbinding van een themaonderzoek aan oordelen op instellingsniveau vinden we onwenselijk. Dit zal de	Zie de toelichting hierboven bij de vraag van Connect Groen en Verus

	bereidheid voor een onbevangen deelname, maar ook de uitkomsten zelf kunnen beïnvloeden. De gekozen formulering biedt daarbij onvoldoende houvast: wat zijn dan specifieke gevallen?	
PO-Raad	De wijziging die wordt aangebracht bij de werkwijze rondom de themaonderzoeken heeft niet onze steun. We pleiten voor een heldere afbakening van beide type onderzoek. Het doel van het themaonderzoek is te komen tot een oordeel op stelselniveau. Dit doel strookt niet met de beoordeling op schoolniveau. We vinden het niet juist dat onderwerpen die in verdiepende zin het themaonderzoek worden onderzocht, benut worden voor een oordeel op schoolniveau. Het gaat immers om een verdieping op een onderdeel dat in een vierjaarlijks onderzoek niet of in mindere mate wordt onderzocht: de informatie die dat oplevert mag niet van invloed zijn op het oordeel dat bij andere instellingen slechts op hoofdlijnen wordt onderzocht. Daarnaast zijn we, vanwege de bevragingslast die dat oplevert, niet voor het belasten van schoolorganisaties met twee typen onderzoeken. Ten slotte hebben we vragen over de precieze werkwijze die de voorgestelde wijziging beoogt: wat zijn de 'specifieke gevallen' waarnaar verwezen wordt? Hoe wordt met de gegevens uit beide onderzoeken omgegaan in het geval deze samenvallen in een school? We ontvangen graag een nadere toelichting. benut gaan worden.	Zie de toelichting hierboven bij de vraag van Connect Groen en Verus
Overgangsregeling		
Connect Groen	Hier staat (Herstel)onderzoeken die ná 1 augustus 2023 starten* worden uitgevoerd op basis van Onderzoekskader 2021 in de versie per 1 augustus 2023. Zijn hiermee de regels voldoende duidelijke regels en is het terecht is dat scholen bij een herstelonderzoek op andere aspecten van een standaard beoordeeld worden, dan waarvoor oorspronkelijk een herstelopdracht is gegeven? Eigenlijk veranderen hiermee de spelregels (eenzijdig) gedurende de wedstrijd. In het verleden is gebleken dat het voor instellingen/ scholen erg gecompliceerd is als zij bij herstelopdrachten te	Dit is de gebruikelijke manier waarop met overgangsregelingen wordt omgegaan. In de toezichtpraktijk wordt dit zo duidelijk mogelijk met scholen en besturen gecommuniceerd om onduidelijkheid te voorkomen.

	maken kregen met verschillende kaders en de kans aanwezig is dat er (toch) naar andere zaken gekeken gaat worden.	
Verus	'Lopende afspraken en toezichtinterventies, waaronder die op basis van het Onderzoekskader 2021 in de versie per 1 augustus 2022, blijven van kracht. (Herstel)onderzoeken die ná 1 augustus 2023 starten* worden uitgevoerd op basis van Onderzoekskader 2021 in de versie per 1 augustus 2023. Opmerking: deze wijziging betekent dat de inspectie schoolbesturen na 1-8-2023 beoordeelt volgens nieuwe wetgeving en de normen van de nieuwe kaders. De normen zijn niet helder, zeker niet de normen van de nieuwe bij burgerschapswetgeving. Schoolbesturen zijn zoekende, maar ook voor de inspectie is het niet helder hoe de normen moeten worden toegepast en beoordeeld. Praktijkvoorbeeld: veel verzoeken om scholen te stichten worden afgewezen door de minister omdat niet duidelijk is hoe de normen voor burgerschap moeten worden toegepast.	De inspectie deelt niet de opvatting dat de normen bij de burgerschapswetgeving niet helder zouden zijn. De kern van de burgerschapsopdracht omvat de (helder omschreven) basiswaarden van de democratische rechtsstaat en bevordering van sociale en maatschappelijke competenties. De inspectie herkent evenmin dat het voor haar niet helder zou zijn hoe de normen moeten worden toegepast. Dat negatieve inspectie-adviezen aan de minister in de eerste aanvraagronde voor nieuwe scholen relatief vaak (ook) op burgerschap betrekking hadden illustreert enerzijds dat het de inspectie duidelijk is wat de normen zijn en laat anderzijds zien dat, zoals ook voor bestaande scholen blijkt, veel scholen het nog moeilijk blijken te vinden concrete leerdoelen te formuleren. De inspectie verwacht dat de situatie, nu scholen daar meer dan voorheen werk van maken, verbeteren zal. We signaleren daarbij dat de aanleiding tot en relevantie van de wet – kwaliteitsverbetering is nodig – hier in de praktijk zichtbaar wordt.
Overige onderwerpen		
MBO-Raad	Blijkbaar is de beleidsregel sanctionering aangepast en kan de minister nu sneller een bekostigingssanctie opleggen als er een herstelopdracht is gegeven en die niet wordt uitgevoerd. Kan de inspectie toelichten waar om dit nodig is en verwacht de inspectie dat scholen anders omgaan met herstelopdrachten dan voorheen?	Voor het funderend onderwijs en het vervolgonderwijs zijn verschillende wijzigingen doorgevoerd in de beleidsregel financiële sancties. In de veel gevallen is een herstelopdracht een goed middel om tot naleving van wettelijke eisen te komen en de kwaliteit van het onderwijs voor leerlingen te herstellen. In gevallen waarin een herstelopdracht niet effectief blijkt, kan een financiële sanctie worden opgelegd, om scholen/besturen te bewegen snel tot herstel te komen. De eerste 'stappen' van die sanctionering worden door de inspectie zelf opgelegd. Als een sanctie het mandaat van de inspectie te boven gaat, kan de minister een sanctie opleggen. Overigens is de beleidsregel niet aangepast in de zin dat de minister (of inspectie) 'sneller' een sanctie kan opleggen. Die (wettelijke) bepalingen zijn ongewijzigd. Voor het funderend onderwijs is vooral aangepast dat eerder een hoger percentage van de bekostiging kan worden ingehouden. In het mbo/ho zijn de verschillende categorieën percentages gewijzigd.

MBO-Raad	Waar eerst stond dat het bestuur zich moet verantwoorden in het jaarverslag wanneer ze afwijkt van de branchecode staat er nu dat er verantwoord moet worden over de omgang met de branchecode. Dit is een verzwaring die niet is gebaseerd op een aanpassing van de wet. Hoewel dit de uitleg is die scholen hier toch al aan geven en deze ook logisch is, vragen wij ons af wat de aanleiding is voor deze aanpassing.	Deze formulering is geen verzwaring maar het meer expliciet maken van de bestaande wetgeving in het kader. Die plicht was er al voor de instelling.
Verus	De waardering 'goed' op school-/afdelings-/instellingsniveau en van het predicaat 'excellent' vervalt a.g.v. de motie Van Meenen. In zijn motie schrijft Van Meenen: '*verzoekt de regering in het inspectiekader de predicaten «goed» en «excellent» af te schaffen,'*. Op pagina 23 van de Staat van wijzigingen valt te lezen: *'Tekst die van toepassing is op de waardering Goed op het niveau van de standaard of het kwaliteitsgebied wordt niet gewijzigd. 'Goed' op bestuursniveau blijft dan ook bestaan. Het specifieke onderzoek naar de waardering Goed op school-/afdelings-/instellingsniveau komt te vervallen; de waardering Goed (op het niveau van de standaard of het kwaliteitsgebied) wordt voortaan ambtshalve gegeven'*. Vragen: waarom verdwijnen 'goed' en 'excellent' op schoolniveau en blijft 'goed' op het niveau van het bestuur bestaan? Waarom wordt de motie Van Meenen (zo) beperkt geïnterpreteerd? Is dit niet verwarrend voor scholen en besturen? Verus is overigens van mening dat een motie op zichzelf niet voldoende is voor een wijziging van het Onderzoekskader. Er zal altijd een wettelijke basis nodig zijn. Aangezien deze basis ontbrak voor de predicaten 'goed' en 'excellent', kan Verus instemmen met het verwijderen van deze predicaten. Wat betekent 'ambtshalve'? Wat is het verschil met 'voldoende'?	De motie Van Meenen heeft betrekking op de waardering Goed en het predicaat Excellent op schoolniveau. Minister Wiersma heeft op 20 april jl. in een brief aan de Kamer toegelicht waarom hij de waardering Goed op het niveau van de standaard en op bestuursniveau handhaaft.[1] De inspectie geeft invulling aan dit politieke besluit. Ambtshalve betekent dat het initiatief van de toekenning van de waardering Goed bij de inspectie ligt. Dit in tegenstelling tot de waardering Goed op schoolniveau, waarbij sprake is van een aanvraagsystematiek.
Verus	Toevoegen wettelijke vereisten over verantwoording door intern toezichthouder aan BKA3.	Dat is in 2021 een bewuste keuze geweest vanwege de bevoegd gezag-bestuur discussie. We hebben er toen voor gekozen om het woord bestuur te gebruiken daar waar bevoegd gezag wettelijk

[1] Kamerbrief over uitvoering motie Van Meenen over de afschaffing van de waardering Goed en predicaat Excellent | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

	Opmerking: in art. 17c WPO, art. 3.3 WVO, art. 28i.1 WEC staat nergens het woord 'uitvoerend deel van' voor het woord 'bestuur' , maar gewoon 'bestuur'. Om welke reden maakt de Inspectie dit onderscheid?	gebruikt wordt. Daardoor ontkwamen we er niet aan om soms 'uitvoerend deel van' toe te voegen om het onderscheid duidelijk te maken tussen het uitvoerend deel van het bestuur en het toezichthoudend deel van het bestuur.
Verus	Evident ondoelmatig Op grond van de tekst op pagina 33 is het de bedoeling dat de AMvB op 1 augustus 2023 in werking treedt, terwijl de inhoud van die AMvB nog steeds niet bekend is. Waarom laat de AMvB zo lang op zich wachten en wat betekent invoering per 1 augustus 2023 voor de besturen? Is een overgangsjaar gewenst of is er geen enkel bestuur waar sprake is van evident ondoelmatige besteding?	De AMvB is een maatregel van OCW, de planning en het proces daarvan liggen dan ook bij het ministerie. Het is op dit moment nog niet duidelijk wanneer de AMvB in werking zal treden. Eventuele definitieve aanpassingen in de onderzoekskaders worden daarna pas doorgevoerd.
VO-raad	[mbt Beleidsregel financiële sancties] De aanvullende tekst over financiële sancties zou naar ons idee beter passen aan het einde van de tekst. Het betreft immers een van de mogelijke interventies. Daarnaast zou de tekst verduidelijkt kunnen worden door het escalatiemodel met de bijbehorende interventies op te nemen. We zouden de tekst nog wat verder willen aanscherpen: 'inhouden van (een deel van de) bekostiging'.	Het voorstel om de tekst aan te scherpen met 'inhouden van (een deel van de) bekostiging wordt overgenomen.
VO-raad	Wijziging ivm AMvB 'evident ondoelmatig' De aanpassing, het weglaten van de laatste bullet, lijkt ons inderdaad logisch. Echter, onze verwachting is dat de tekst verduidelijkt kan worden door deze aan te vullen met de definitie van 'evident ondoelmatige aanwending' en hoe dit wordt bepaald. We zijn dan ook benieuwd naar de tekst van de AMvB waar deze aanpassing op gebaseerd is/wordt.	Het is op dit moment nog niet duidelijk wanneer de AMvB in werking zal treden. Eventuele definitieve aanpassingen in de onderzoekskaders worden daarna pas doorgevoerd.
PO-Raad	De afschaffing van het oordeel goed op schoolniveau nemen we ter kennisgeving aan. Wel pleiten we ervoor de lopende aanvragen af te maken en besturen en scholen tijdig te informeren over de afschaffing. Het handhaven van het oordeel goed op standaardniveau en op bestuursniveau heeft onze steun. De stimulerende werking de uitgaat van de waardering	Op 21 april hebben we via een nieuwsbericht op onze website gecommuniceerd over het beëindigen van de waardering Goed en het predicaat Excellent op schoolniveau.[2] Tevens is er een speciale nieuwsbrief verstuurd op diezelfde dag om scholen en besturen te informeren. Hierin staat dat aanvragen die tot 1 mei zijn

[2] https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2023/04/21/de-waardering-goed-en-het-predicaat-excellente-school-worden-afgeschaft

	goed wordt gewaardeerd evenals de aanzet die het biedt tot het formuleren van eigen ambities.	binnengekomen, zullen worden afgehandeld - mits die nog in de onderzoeksplanning van de inspectie zijn in te passen.
PO-Raad	In de uitwerking van de voorgestelde wijzigingen van het waarderingskader samenwerkingsverbanden wordt verwezen naar de WPO en de WVO, en niet naar de WEC. Waarom wordt niet naar de WEC verwezen? Bijvoorbeeld op pagina 37: WEC artikel 28-i/WEC artikel 28-i C/WEC artikel 141 b	Samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn rechtspersonen die vallen onder de WPO en WVO 2020. Die sectorwetten regelen de invulling en uitvoering van de wettelijke taken en bevoegdheden en wettelijke voorschriften waar samenwerkingsverbanden passend onderwijs aan moeten voldoen. Alleen de WPO en WVO 2020 kennen deugdelijkheidseisen die van toepassing zijn op of (ook) van toepassing zijn verklaard op de samenwerkingsverbanden passend onderwijs. De WEC regelt dit niet. In het voorbeeld van artikel 28i (e.v.) is de normadressant het intern toezicht van een schoolbestuur voor (o.a.) WEC-scholen (so/vso). De WEC verklaart deze deugdelijkheidseisen niet van toepassing op samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Hierbij kan ook nog worden verwezen naar artikel 28a van de WEC. Daarin staat opgenomen dat dat een bevoegd gezag van een of meer scholen voor speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs moet zijn aangesloten bij een samenwerkingsverband zoals genoemd in de WVO 2020 en WPO. Daarnaast staan inderdaad in de WPO en WVO 2020 de nadere invulling en uitvoering van de taken van een samenwerkingsverband.
PO-Raad	[mbt specifieke wijzigingen sector so] In de toelichting staat dat de school contact houdt met de scholen/instellingen waar de leerlingen naar toe stromen. In de gewijzigde tekst staat dat de scholen de leerling (indien meerderjarig) of de ouders adviseren. Adviseren is iets anders dan contact houden. Waarom is deze tekst anders dan de WPO/WVO?	Deze tekst sluit aan bij de tekst van artikel 44 van de WEC en is daarom zo opgenomen.
PO-Raad	[mbt specifieke wijzigingen sector so] - Hoe verhoudt de aanpassingen m.b.t. wettelijke verankeren van het volgen van leerlingen art. 44 WEC zich tot wetgeving op het gebied van privacy?	De genoemde nazorg is op verzoek van de betreffende leerling (*diens verzoek*). Dit houdt in dat nazorg en daarmee het bijbehorende advies alleen kan worden gegeven op het verzoek van de leerling.

		In de privacywetgeving (AVG) zijn zes gronden opgenomen voor het verwerken van persoonsgegevens. Eén van die gronden is het geven van toestemming (inclusief de bijbehorende eisen). Met het indienen van het verzoek, en dus het geven van toestemming hiervan, wordt de privacy gewaarborgd.